

Franjo Lacković

Napoleon: Španjolska i Rusija

„Zajednica je drhtala od hladnoće. Notre Dame je odjekivala zvukovima 400 svirača i pjevača. Mladi vojskovođa, rođen na Korzici, nestrpljivo se kretao naprijed. Napoleon Bonaparte, star svega 35 godina, uskoro će biti okrunjen za cara Francuske. „Pronašao sam francusku krunu u jarku“, rekao je, „i pokupio sam ju.“ Bilo je to 2. prosinca 1804. U svega tri godine, Napoleon će proširiti granice svoga carstva širom, gotovo, cijele Europe, i započeti vladavinu nad više od 70 milijuna ljudi. Od antičkih Cezara nije jedan čovjek imao toliku vlast i moć.“

Napoleon I. Bonaparte

Malenoga rasta, ali ogromnog utjecaja - malo koja povijesna ličnost stoji viša od Napoleona Bonaparte. Voljen od strane svojih ljudi, omražen od strane svojih neprijatelja, vojvoda od Wellingtona tvrdio je da na bojištu Napoleon vrijedi 40 000 ljudi. Za razliku od velikana staroga vijeka, poput Aleksandra Makedonskog ili Gaja Julija Cezara, Napoleon nije bio patricij ili kraljevskog roda. Naime, ovaj je Korzikanac od kaplara uzletio do carske titule i tako postao uzorom brojnim pojedincima 19. stoljeća, a poglavito poduzetnicima srednjeg sloja koju su u svojim

uredima držali Napoleonove biste vjerujući kako je samo nebo granica za njihov probitak. Nakon grabljenja političke vlasti, 1804. godine okrunio se za cara. Kao mudar, vješt i ambiciozan vojni strateg Napoleon je uspješno vodio rat protiv raznih koalicija europskih vladara i širio svoje carstvo. Ovaj će se članak bazirati na malo tamniju sliku Napoleonovih osvajanja. Španjolska i Rusija, obje na dvama različitim krajevima kontinenta, a obje, kako se pokazalo, nepokorive.

Rat na poluotoku

„Najveća greška koju sam počinio, to je pohod na Španjolsku“ (Gerosa, 1976: 121).

Između 1805. i 1807. Napoleon se približavao vrhuncu svoje moći. Ponizio je Pruse kod Jene 1806. godine, potukao Ruse u Eylauu i Friedlandu 1807. te se susreo s Aleksandrom u Tilzitu, gdje su postavljene osnove za grubo prijateljstvo dvojice vladara (Gerosa, 1976: 111). U podjarmljenoj Europi Napoleon više nije imao nijednog neprijatelja, osim Engleske. Teško ranjena porazom svojih saveznika, Engleska je i dalje ustrajala u otporu, i dalje čvrsta na dvama krajevima kontinenta, u Švedskoj i Portugalu. Berlinskom odredbom kontinentalne blokade, Engleska je bila prognana iz Europe. Na sjevernim morima svoja vrata zatvorile su joj Rusija i Danska, na Sredozemlju i na Atlantskom oceanu Francuska, Nizozemska i Španjolska (Dumas, 2004: 99). Sustav prisilnog bojkota engleske roba nije mogao biti potpun ukoliko portugalske luke ostanu otvorene za engleske brodove. Napoleon upućuje ultimatum 9. srpnja 1807. godine u kojem traži da Portugal zatvori svoje luke za brodove kralja Georga ili će u suprotnom biti okupiran. Da bi smirio napetosti na Pirinejskom poluotoku Napoleon odluči poslati vojsku pod zapovjedništvom Junota, no kako bi trupe *Grande Armee* stigle do Portugala morale su prijeći preko dijela Španjolske. Upravo tim događajem započinje razvoj dramatičnog španjolskog čira, kako ga je Napoleon sam prozvao (Gerosa, 1976: 112).

Kada se govori o Španjolskoj ne smije se smetnuti s uma da je ta zemlja još od sredine 18. stoljeća proživljavala duboke društvene sukobe, a način na koji je Napoleon uskočio na španjolsku scenu samo je pogoršao situaciju. Španjolski kraljevi burbonske dinastije vrlo rano proglasili su se ideološkim neprijateljima Francuske revolucije, stoga savezništvo koje im je bilo nametnuto zasigurno nije bilo dobro prihvaćeno. Španjolska je tek djelomično provodila visoko postavljene zahtjeve savezničke Francuske, budući da je tek donekle bojkotirala britansku robu. Kako bi se umilila svom savezniku, čija je nelagoda sve više i više rasla, Španjolska je ponizno, kao simbol dobre volje, dopustila generalu Junotu i njegovoj francuskoj armiji da prijeđe preko njihovog teritorija, kako bi kaznili malu Kraljevinu Portugal u savezništvu s Britanijom (Englund, 2008: 369).

Junot je u prosincu 1807. zauzeo Lisabon. Početkom 1808. 20 000 francuskih vojnika nalazi se u Portugalu,

40 000 u sjevernoj Španjolskoj i 12 000 u Kataloniji (Gerosa, 1976: 112). Napad na Portugal bio je samo uvod u osvajanje Španjolske gdje je vladao neuki kralj Karlo IV., koji je bio razvučen između dviju suprotstavljenih snaga. S jedne strane nalazio se njegov glavni ministar Manuel Godoy, a s druge strane princ Ferdinand od Asturije. Sumnjičav zbog Godoyeva nesmotrenog naoružavanja u vrijeme francuskoga rata s Pruskom, Napoleon je odlučio kako Španjolsko prijestolje treba osvojiti. Padom Portugala, trupe *Grande Armee* prodrle su i u Španjolsku. Pod izlikom pomorskoga rata i očuvanja kontinentalne blokade najprije su zauzele primorsko područje, potom glavna mjesta te naposljetku, stežući polako obruč oko Madrida, zagospodarile i prijestolnicom. Abdikacijom Karla IV. u korist svoga sina Ferdinanda, Španjolska je zapala u potpunu anarhiju. Kako bi smirio situaciju Napoleon je odlučio svrgnuti oba kralja, te 6. lipnja 1808. za kralja Španjolske proglasio je svojega brata Josepha. No kako je širio svoju vlast Napoleon je ujedno širio i svoje frontove (Dumas, 2004: 100).

„Interesi Holandije ugroženi blokadom, Austrija osakaćena stvaranjem kraljevina Bavorske i Württenberga, razočarani Rim u svojim nadama zbog odbijanja da se Svetoj Stolici vrate pokrajine koje je Direktorij pripojio Cisalpinskoj republici, te na kraju Španjolska i Portugal čiji su nacionalni osjećaji bili povrijeđeni, sve su to bili odjeci u kojima je istodobno odzvanjao neprestani poziv Engleske“ (Dumas, 2004: 100).

Ustav koji je Napoleon nametnuo Španjolcima djelomično je pokazao poštovanje prema lokalnim tradicijama - primjerice, nije razvlastio Crkvu, niti je ukinuo vjerske redove. Ipak protivljenje javnosti sve je više jačalo, a u srpnju španjolske su snage okružile korpus generala Duponta te ga prisilile na predaju. Ono što nisu uspjele učiniti blistave vojske dinastija čitave Europe, učinili su španjolski seljaci zagrijani nacionalnim žarom. Napoleon je ostao zaprepašten, a drhtaj se počeo širiti Europom. Englezi su genijalno shvatili kako je „poluotočni rat“ zapravo bitka za ključ europske tvrđave. Predvođeni generalima Johnnom Mooreom i Arthurom Wellesleyem engleske su snage polako, ali sigurno počele oslobađati poluotok. Ratne pobjede još su se neko vrijeme izmjenjivale čas s jedne čas s druge strane, no poluotočni rat bio je za Napoleona fatalan (Englund, 2008: 371-372).

„General je na zenitu svoje slave, car na vrhuncu svoje sreće. Do toga trenutka gledali smo ga kako se neprestano uspinje. Sada će se na godinu dana zastati na vrhuncu svojega uspjeha: ipak je potrebno predahnuti za spuštanje“ (Dumas, 2004: 106). Francuska carevina na vrhuncu svoje moći sastojala se od sto trideset departmana. Na osam različitih jezika sto dvadeset milijuna ljudi pokoravalo se jednoj jedinoj volji, volji Napoleona.

Uvertira 1812.

Napoleon se 1. travnja 1810. godine oženio Marijom Lujzom, austrijskom nadvojvotkinjom. Jedan od prvih učinaka tog Napoleonovog poteza bilo je zahlađenje odnosa s ruskim carem Aleksandrom. Od 1810. pa sve do početka rata Aleksandar je, budući da je vidio kako se Napoleonovo carstvo približava njegovu, konstantno povećavao svoje oružane snage i obnovio veze s Velikom Britanijom (Dumas, 2004: 107).

Na Aleksandrovom dvoru djelovale su dvije strane: ona reakcionarna, koja je Aleksandru konstantno stvarala nepromjenjivi pritisak, te ona profrancuska predvođena Mihailom Sperenskim. Nedvojbeno je činjenica kako je ruski car bio autokrat čijoj su se volji Rusi priklanjali bez pogovora, no isto tako Rusija je bila zemlja u kojoj tradicija uklanjanja careva nije bila ništa strano. Ono što je palilo i poticalo sve veće neprijateljstvo prema Napoleonu, bile su dvije njegove odredbe. Prva, kojom je odbijao povući se posve iz Varšavskog vojvodstva, te druga kojom je zahtijevao da Rusija ispuni sporazumne obveze i provede odredbe Kontinentalnog sustava. Dok je odbijanje povlačenja vojske ruskog cara stajalo samo ponosa i taštine, potonje je teško oštetilo rusku trgovinu i upropastilo rusku kreditnu sposobnost i trgovinsku razmjenu. Krajem 1810. rusko je gospodarstvo bilo u toliko lošem stanju da je car bio prisiljen ukinuti zabranu na robu iz neutralnih zemalja, a ujedno i skupim francuskim proizvodima nametnuti carine. Kada se pogleda u konačnici činjenica jest da je Rusija tek malko kršila trgovinsku blokadu Velike Britanije. Količina robe koja je „curila“ preko granice nije ni približno bila vrijedna cijene koja će uskoro biti naplaćena. U samoj biti problema stajala su dva vladara, oba braneći svoj monarhijski ponos i taštinu. Ni jedan ni drugi nisu pokušali izbjeći rat – dapače, planirali su ga (Englund, 2008: 403-406).

Pohod na Rusiju

„Kad će nam napokon, i gdje, taj Cezar omogućiti da budemo na miru? Vodi nas od mjesta do mjesta, iskorištava nas kao da se nikad nećemo iscrpiti i uopće ne uviđa naše muke. I naše je željezo već potrošeno od silnih udara, pa bismo se trebali barem malo smilovati štitovima i oklopima kojima se već toliko služimo. Već i zbog naših rana, ako ni zbog čega drugog, trebao bi uvidjeti da smo tek smrtnici na čijem je čelu, podložni jednakoj boli i patnjama kao i ostala ljudska bića. Ni sami bogovi ne mogu silom izazvati zimu, ni spriječiti oluje kad im dođe vrijeme. Ali on ipak odlučno grabi naprijed, kao da ne progoni, nego bježi od neprijatelja“ PLUTARH (Englund, 2008: 406).

Unatoč brojnim protivljenjima njegovih bliskih

suradnika, pa tako i bivšeg veleposlanika u carskoj Rusiji, Armanda-Augustina de Caulaincourta, Napoleon je odlučio da je vrijeme za sukob s Rusijom napokon došlo. Neslaganje Napoleona i Caulaincourta svodilo se na različito tumačenje Aleksandrovih namjera. Napoleon je smatrao da se ruski car uopće neće upustiti u ratovanje kad mu postane jasno da su Pruska i Austrija na francuskoj strani. Vjerovao je da će, ako bi se Rusi i odlučili na sukob, njihova taktika biti ofenzivne prirode. Caulaincourt je, s druge strane, s obzirom da je postao dobar Aleksandrov prijatelj, u beskraj ponavljao kako će rat s Rusijom zahtijevati potpunu invaziju. Napoleon je sve svoje karte bacio na kratkotrajan sukob. Smatrao je kako će *Grande Armee* u Poljskoj ili negdje u blizini, u jednoj ili dvjema blistavim bitkama pregaziti ruske armije, isto kao 1805. i 1807. godine. Ovoga puta Napoleon je pogriješio (Englund, 2008: 406-407).

Napoleon je odlučio napasti Rusiju. Nada se da se španjolsko iskustvo neće ponoviti. Sila kojom Napoleon kreće u napad golema je. Pruska je, prema ugovoru, Napoleonov pothvat pomogla s 20 000 vojnika, Austrija s 30 000, Italija s 20 000 te Rajnski savez s 80 000 boraca (Dumas, 2004: 107).

Grande Armee je ovoga puta, više nego ikad imala carska obilježja: belgijski, nizozemski, njemački, talijanski, poljski, španjolski i litvanski vojnici činili su oko 60% snaga. Zanimljivo je kako je glavnina snaga, koja se nalazila pod izravnim Napoleonovim zapovjedništvom, po nacionalnoj pripadnosti uglavnom bila francuska. Krila su se ponajviše sastojala od Talijana, Nijemaca i Poljaka. Također, Francuzi su napredovali u kaputima koji su bili izrađeni ni manje ni više nego u Velikoj Britaniji. Samim time vidjela se slabost Napoleonovog Kontinentalnog sustava (Englund, 2008: 407).

„Krenimo naprijed! Prijedimo Njemen i prenesimo rat na ruski teritorij: on će biti slavan za francusku vojsku. Mir koji ćemo zaključiti dokrajčit će štetan utjecaj što ga moskovska vlada ima već pedeset godina na Europu“ (Dumas, 2004: 108).

Kada je Napoleon odlučio napasti Rusiju u Francuskoj nije vladala povoljna situacija. Još ozbiljnije od ponovljene financijske krize bila je opća glad koja se javila 1811. i 1812. Godine 1811. na početku je izgledalo kao da će žetva biti odlična, no učestale oluje izazvale su ogromnu štetu. Upravitelji su pogriješili jer su nepromišljeno dopustili da se potroše i viškovi. U glavnom gradu, Parizu, po prvi je put od revolucionarnih dana, naglo porasla cijena riže i povrća. Početkom 1812. cijena kruha počela je vrtoglavo rasti. Vreća brašna tako je stajala 93 franka, a dosegla je do travnja iste godine vrtoglavih 115. Pekari iz Rouena prodavali su kruh četiri puta skuplje nego 1803. pa su česti nemiri postali svakodnevnica (Horn, 2009: 191).

Francuzi su prešli Njemen 24. lipnja 1812. godine s 437.000 vojnika. Vilnius, glavni grad Litve pao je bez borbe 26. lipnja. Napoleonov san o munjevitoj pojedi počeo se ostvarivati. Francuzi su u početku na terenu imali veliku brojčanu premoć, pa su se Rusi, unatoč žestokim neslaganjima među vojnim čelnicima, bili prisiljeni konstantno povlačiti (Englund, 2008: 408).

Prema modernim procjenama, ruska armija 1812. imala je u početku manje vojnika od francuske Velike armije. Oko 280 000 ruskih vojnika bilo je podijeljeno u tri armije (Prva armija Zapada, Druga armija Zapada te Treća armija Zapada). Tom broju mogu se pridodati i dvije rezervne armije; jedna od 65 000, a druga od 47 000 vojnika. Ako se to zbroji, Rusi su na frontu imali 392 000 vojnika nasuprot Napoleonove Velike armije. Osim toga, Rusija je sklopila mir sa Švedskom i Turskom pa je oslobodila dodatnih 100 000 vojnika za rat protiv Napoleona. Učinjeni su veliki naponi da se popuni ruska vojska pa je do rujna imala oko 900 000 vojnika, ne računajući neredovne kozačke jedinice, kojih je bilo 70 000 do 80 000. (1)

Slomivši leđa turskoj vojsci, i u skladu s Bukureštanskim mirom sultan je priznao rusko preuzimanje Besarabije i protektorat nad Vlaškom i Moldavom. Aleksandar je sada mogao veliku količinu svojih odreda premjestiti s Balkana na zapad Rusije. Uz to, Aleksandar je dobio još jednog neočekivanog saveznika kada je Napoleon u siječnju 1812. zapovjedio svojim trupama da okupiraju Pomeraniju, kao kaznu za Švedsko kršenje Kontinentalne blokade. Taj čin gurnuo je Švedsku u zagrljaj Rusije, te je Švedska odlučili 30 000 svojih trupa staviti na raspolaganje Aleksandru (Nester, 2013: 359).

Potrebno je istaknuti kako se Napoleon u ruski pohod nije upustio vitak i energičan, kakav je nekoć bio general Bonaparte. Njegov maršal August de Marmont rekao je: „Ako mu je mozak i bio ono što je bio oduvijek - najprostraniji, najdublji i najproduktivniji mozak u povijesti - u njemu više nije bilo one volje, ni odlučnosti, nego se kod njega pojavila labilnost nalik slabosti“ (Englund, 2008: 557). Bez obzira na to, treba naglasiti, iako je tijekom čitave kampanje bio bolestan i boležljiv, Napoleon se vrlo brzo prilagodio ratnim uvjetima.

Ono što je velikom vojskovođi stvaralo problema bila je ruska taktika povlačenja. Rusi, barem na početku, tu strategiju nisu primjenjivali s nekom posebnom računicom. Razlozi njihovog povlačenja bili su tehničke prirode: nemogućnost dogovora oko valjane strategije među ruskim generalima, kao i brojčana premoć Napoleonovih trupa. Uskoro će se te obje stvari promijeniti. Kod svoga povlačenja Rusi su uništavali sve: usjeve, polja, utvrde, kolibe. Car Aleksandar shvatio je kako je Komora daleko, a Napoleonove linije opskrbe postajale su sve tanje kako je on sve dublje ulazio u nepreglednu rusku stepu. Vojska od

500 000 ljudi napredovala je kroz pustoš koja ne bi mogla prehraniti ni 20 000 vojnika. Uskoro se Napoleonova prednost počela topiti (Dumas, 2004: 109).

Aleksandrovo novo savezništvo sa Švedskom, kao i mirovni sporazum s Turskom osigurale su Rusima nova pojačanja. Vrućina, oluje, nemoguće ceste izmorili su Francuze. „U tim prašnjavim marševima trunule su mrcine desetaka tisuća konja, kola su zaostajala, na tisuće vojnika onesposobljeno je uslijed dizenterije i uboda raznih kukaca“ (Gerosa, 1976: 123). Parada *Grande Armee* pretvorila se u povorku slabosti koja lovi neuhvatljivog neprijatelja.

Rusima, usprkos novim pojačanjima, također nije bilo nimalo jednostavno, nego su se zahvaćeni neodlučnošću mučili koliko i Francuzi. Ne bi li riješio sukobe među svojim generalima, ruski je car generala Kutuzov imenovao vrhovnim zapovjednikom (Englund, 2008: 409).

Kutuzov je odlučio da je povlačenju došao kraj. Svojih 120 000 ljudi i 640 topova raspoređuje, očekujući Francuze da si se s njima sukobio 7. rujna 1812. u bitki koja je za Ruse postala povijesna i koju su nazvali „bitkom kod Borodina“. Za Francuze poznata kao „bitka za Moskvu“, bitka kod Borodina bila je neviđeno krvoproliće u kojem su Napoleonova *Grande Armee* i ruska carska vojska izgubilo 95 000 vojnika, tijekom jednog bitke. Smješten samo 100 kilometara od Moskve, Borodin je imao ogromnu stratešku važnost (Martin, *: 230).

Napoleon u ovoj bitki nije iskazao osobitu stratešku genijalnost, nego se oslonio na izravne napade kojima nije uspijevaio uništiti neprijatelja. Odbivši poslati svoju staru gardu, pojačanja koja su mogla preokrenuti situaciju, bitka je završila s krvavim balansom i neizvjesnim rezultatom. Obje vojske smatrala su da su pobijedile. Ali, *Grande Armee* iskrvavljena je: 28 000 poginulih vojnika te 48 generala ubijenih ili ranjenih. Iako su ruski gubici bili teži, 44 000 palih, za razliku od Francuza nisu se nalazili daleko od svojih baza, a široka prostranstva Rusije pružala su neiscrpne ljudske rezerve. Iako je Napoleon svoju staru gardu čuvao za bitku za Moskvu do te bitke nije došle, ili što se tiče Rusa ona se već odigrala. Kutuzov je na ratnom savjetu, odlučio da se Moskva neće braniti. Štoviše, Moskva će gorjeti i glavni grad će se napustiti. Napoleon ulazi u grad – sablast 14. rujna (Gerosa, 1976: 126-128).

Povlačenje

Spaljivanje Moskve i 295 crkava u tom gradu bio je genijalan ruski potez, time više što su carističke mase za požar okrivile bezbožne Francuze. Tim činom rat je u Rusiji dobio potpuno novi smjer. Postao je, ako ne

nacionalnim ustankom, svakako narodnim sukobom u kojem su seljaci bez obzira na cijenu odbijali prodati francusku robu. Napoleon se i dalje držao Moskve kao glavnog aduta. Čekao je da ruski car zatraži primirje, dok je oko njega 20 000 francuskih konja uginulo od nedostatka hrane. Napoleonova invazija Rusije iziskivala je od Rusije mobilizaciju svih svojih resursa. Ključni element te mobilizacije bili su upravo konji. U ratovima te ere, konjica je služila kao izvidnica, ali i kao udarna sila. Ujedno gotovo sve vojne zalihe bile su vučene upravo od strane konja. Gubitak konja u ruskoj kampanji ostavio je Napoleona osakaćenog (Lieven, 2011: 152). Moskva je postala grobnica. Shvativši da ne može provesti zimu u ovakvome gradu, Napoleon i njegova *Grande Armee* započeli su povlačenje. Velika armija izašla je kroz južna vrata, a u sastavu joj je bilo tek 110 000 vojnika. Sama Rusija te vremenske prilike od minus 30 stupnjeva, plijen su gutali u komadu (Englund, 2008: 410).

Napoleonovo povlačenje iz Rusije

„Predstavite si, ako je to uopće moguće, sto tisuća nesretnika s vrećom na leđima, oslonjenih na dugačak štap, prekrivenih krpama što im je davalo nadasve čudnovat izgled, po kojima su gmizali nametnici, izloženih najgorim strahota gladi. A toj odjeći, dokazu najcrnje bijede, pridruživala su se klonula lica pod teretom tolikih nevolja. Predstavite li sebi te blijede ljude, prekrivene blatom logora, pocrnjele od dima, upalih očiju i ugasla pogleda, razbarušene kose, duge i prljave brade, dobit ćete samo blijedu sliku onoga kako je ta vojska izgledala“ (Dumas, 2004: 127).

Tako je proteklo dvadeset dana. Za to je vrijeme Velika armija izdahnila. Naposljetku, poput gorskog potoka koji završava u viru, tako je i ona nestala u Berezini.

Bila je to posljednja prepreka. Divlja zaleđena rijeka koju se moralo prijeći. Napoleon i nekada njegova slavna vojska do Berezine su stigli 25. studenog 1812. godine. Budući da su most netom prije spalili ruski Kozaci Napoleonovi inženjeri bili su prisiljeni, radeći u ledenoj vodi, sagraditi dva mosta od čamaca, jedan za ljude, a drugi za kola i topove. Sam prijelaz preko rijeke započeo je 26. studenog. Dva dana kasnije, 28. studenog čitava se ruska vojska srušila na nesretnike. Od ogromne težine ljudstva jedan je most popustio, dok su drugi uništili samo Francuzi kako bi zaštitili povlačenje. Napoleon je na Berezinu stigao s oko 30 000 ljudi. Na ledenoj rijeci, u samo jednom danu, izgubio je 25 000 ljudi. Berezina je Napoleonova vojna katastrofa. Nepregledna rijeka ljudi, konja i kola na mostovima pod udarom ruske artiljerije postala je najstrašnija slika čitave Napoleonove legende. Prijelaz preko rijeke postao je pokolj. I to malo discipline koja je vladala među Napoleonovim ljudstvom, sada više ne postoji. Na snagu je stupio zakon jačega: oni koju si bili jači gazili su po slabijima u potrazi za spasom. Pohod na Rusiju je završen. Za Napoleona je to početak kraja (Gerosa, 1976: 130).

Do proljeća 1813. osvete željni Rusi u potjeri za ranjenim neprijateljem ušli su na teritorij Pruske ugrožavajući njemačke države koje su još bile odane Napoleonu. Poljska Marije Walewske nestala je u Aleksandrovu ždrijelu, dok su poraženi i posramljeni Nijemci vidjeli priliku za pokretanje oslobodilačkog rata. Vojska koja je Napoleona tako odano slijedila tijekom mnogih krvavih pohoda „nikada se ne će prestati sjećati male kape i sive odore iza koje je prešla Alpe i Rajnu, pokorila sve europske kraljeve i pronijela trobojnicu sve do Moskve“ (Horn, 2009: 216).

Zaključak

Španjolski rat, iliti Poluotočni rat bio je prva etapa prema slomu. Napoleonu je španjolska gerila u svega pet godina, oduzela četvrt milijuna boraca, čiji se nedostatak itekako osjetio na bojištima hladne Rusije. Na užarenim iberijskim ravnicama Napoleonova čarolija počela je blijedjeti dok konačno nije nestala pohodom na Rusiju. Napoleonov najveći propust 1812. godine, iznad svega bila je pogrešna procjena ruskoga cara. Sukobi njih dvojice u početku su možda i bili plod igre razmetljivca i plašljivca, no Aleksandar se u porazu i pobjedi razvio više nego Napoleon. Napoleon će zauvijek, čak i na Sv. Heleni, tvrditi da je rat u Rusiji bio tek politički rat, no za ruskog cara i njegove sljedbenike postat će nešto daleko više. *Gradne Armee* kako navodi jedan britanski povjesničar „nije iskrvarila zbog tisuću posjekotina, nisu je uništili ni gerilci koji su (u Španjolskoj) djelovali pod britanskim pokroviteljstvom, niti je postala poslušnom

zbog izgladnjivanja koje je provodila britanska Kraljevska ratna mornarica. Potpuno je uništena uz silno visoku cijenu u Rusiji 1812. godine“ (Englund, 2008: 411). Rusi su za to platili stravičnu cijenu: približno 400 000 žrtava, ali kasnije su naraštaje općinili i dalje općinjavaju još veći francuski - oko 500 000 vojnika. Napoleon će na Sv. Heleni reći: „Trebao sam umrijeti u Moskvi. Tada bih vjerojatno ostao na glasu kao najveći osvajač svih vremena. Nakon (Moskve), sreća mi se prestala smiješiti“ (Englund, 2008: 411).

Summary

Franjo Lacković, Napoleon: Spain and Russia

“The community trembled because of the cold. Notre Dame echoed with the sounds of 400 musicians and singers. The young general, born on Corsica, impatiently walked ahead. Napoleon Bonaparte, a 35-year-old, soon will be crowned as the emperor of France.” He said: “I found the French crown in a ditch, and picked it up.” This happened on December the 2nd, 1804. In just three years, Napoleon will expand the borders of his empire throughout Europe, and will begin his reign over more than 70 million people. Since the ancient Caesars, no man has had that much power and authority.

Literatura

1. Hobsbawm, Eric, 1996. *The Age of Revolution*, Vintage Books, New York.
2. Horn, Alister, 2009. *Napoleonovo doba*, Alfa, Zagreb.
3. Dumas, Alexandre, 2004. *Napoleon*, Sveučilišna knjižara, Zagreb.
4. Englund, Steven, 2008. *Napoleon politički život*, Naklada Ljevak, Zagreb.
5. Gerosa, Guido, 1976. *Napoleon*, Alfa, Zagreb.
6. Nester, William, 2013. *Why Did Napoleon Do It? Hubris, Security Dilemmas, Brinkmanship, and the 1812 Russian Campaign*, Diplomacy and Statecraft, vol.24, *, str. 353.-364.
7. Lieven, Dominic, 2011. *Mobilizing Russian Horsepower in 1812*, The Journal of the Historical Association, vol.*, *, str. 152.-166.
8. Brian, Martin, *Military Fraternity and the Friendship Napoleonic Soldiers and Memoirs of Sergeant Bourgogne*

Internetski izvori

1. https://hr.wikipedia.org/wiki/Napoleonova_in vazija_na_Rusiju (22.10.2015.)